

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

z 29. februára 2024*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Balíky cestovných služieb a spojené služby – Smernica (EÚ) 2015/2302 – Článok 12 ods. 2 – Právo cestujúceho ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb bez zaplatenia stornovacieho poplatku – Neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti – Šírenie ochorenia COVID-19 – Neexistencia oficiálneho odporúčania necestovať – Zohľadnenie osobných okolností týkajúcich sa individuálnej situácie dotknutého cestujúceho – Významné dôsledky na poskytovanie balíka služieb alebo na prepravu cestujúcich do destinácie – Okolnosti existujúce alebo predvídateľné v čase uzavretia dotknutej zmluvy o balíku cestovných služieb – Možnosť zohľadniť dôsledky týchto okolností, ktoré nastali v mieste odchodu alebo návratu, ako aj na iných miestach“

Vo veci C-299/22,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Najvyšší súd, Litva) zo 4. mája 2022 a doručený Súdnemu dvoru 4. mája 2022, ktorý súvisí s konaním:

M. D.

proti

„Tez Tour“ UAB,

za účasti:

„Fridmis“ AB

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predsedníčka druhej komory A. Prechal (spravodajkyňa), sudcovia F. Biltgen, N. Wahl, J. Passer a M. L. Arastey Sahún,

generálna advokátka: L. Medina,

tajomník: K. Hötzel, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní zo 7. júna 2023,

* Jazyk konania: litovčina.

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- M. D., v zastúpení: R. Mikulskas, advokatas,
- „Tez Tour“ UAB, v zastúpení: E. Rusinas, advokatas,
- litovská vláda, v zastúpení: K. Dieninis a V. Vasiliauskienė, splnomocnení zástupcovia,
- česká vláda, v zastúpení: S. Šindelková, M. Smolek a J. Vláčil, splnomocnení zástupcovia,
- grécka vláda, v zastúpení: K. Boskovits, A. Dimitrakopoulou, K. Georgiadis, C. Kokkosi a E. Tsaousi, splnomocnení zástupcovia,
- Európska komisia, v zastúpení: J. Jokubauskaitė, B.-R. Killmann a I. Rubene, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálnej advokátky na pojednávaní 21. septembra 2023,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 12 ods. 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2302 z 25. novembra 2015 o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ a ktorou sa zrušuje smernica Rady 90/314/EHS (Ú. v. EÚ L 326, 2015, s. 1).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi M. D. a spoločnosťou „Tez Tour“ UAB vo veci práva M. D. ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb, ktorú uzavrel s touto poslednou uvedenou spoločnosťou, bez zaplatenia stornovacieho poplatku, z dôvodu zdravotného rizika spojeného so šírením ochorenia COVID-19.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Odôvodnenia 5, 7, 25 a 29 až 31 smernice 2015/2302 znejú takto:

„(5) ... Harmonizácia práv a povinností vyplývajúcich zo zmlúv o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách je potrebná na účely vytvorenia skutočného spotrebiteľského vnútorného trhu v tejto oblasti so správnou rovnováhou medzi vysokou úrovňou ochrany spotrebiteľa a konkurencieschopnosťou podnikov.

...

(7) Väčšina cestujúcich, ktorí si zakúpia balíky služieb alebo spojené cestovné služby, sú spotrebiteľia v zmysle práva Únie týkajúceho sa spotrebiteľov. ...

...

- (25) Cestujúci by mal pred zakúpením balíka služieb dostať všetky potrebné informácie bez ohľadu na to, či sa predaj uskutočňuje prostredníctvom komunikácie na diaľku, v kancelárii alebo iným typom distribúcie. Pri poskytovaní uvedených informácií by obchodník mal brať do úvahy osobitné potreby cestujúcich, ktorí sú v dôsledku svojho veku alebo telesného postihnutia obzvlášť zraniteľní, ak takéto potreby mohol opodstatnene predvídať.

...

- (29) S ohľadom na špecifiká zmlúv o balíku cestovných služieb by sa na obdobie pred poskytnutím balíka služieb a po jeho poskytnutí mali stanoviť práva a povinnosti zmluvných strán, najmä pre prípad, ak by balík služieb nebol riadne poskytnutý alebo ak by nastala osobitná zmena okolností.
- (30) Keďže balíky služieb sa často zakúpia dlho pred ich poskytnutím, môže dôjsť k nepredvídaným udalostiam. Cestujúci by preto za určitých podmienok mal byť oprávnený postúpiť zmluvu o balíku cestovných služieb inému cestujúcemu. Organizátor by v takýchto situáciách mal mať možnosť náhrady svojich výdavkov, napríklad ak subdodávateľ požaduje poplatok za zmenu mena cestujúceho alebo za zrušenie cestovného lístka a vydanie nového.
- (31) Cestujúci by takisto mali mať možnosť ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb kedykoľvek pred začiatkom poskytovania balíka služieb za primeraný a odôvodnený stornovací poplatok, zohľadňujúci očakávané úspory nákladov a príjem z náhradného poskytnutia cestovných služieb. Mali by mať tiež právo na ukončenie zmluvy o balíku cestovných služieb bez stornovacieho poplatku v prípade, ak poskytovanie balíka služieb výrazne ovplyvnia neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti. Tie môžu zahŕňať napríklad vojnu, iné vážne bezpečnostné problémy, akými sú terorizmus, významné riziká pre ľudské zdravie, ako sú napríklad prepuknutie vážnej choroby v cestovnej destinácii, prírodné katastrofy, ako napríklad záplavy alebo zemetrasenia, alebo poveternostné podmienky, ktoré znemožňujú bezpečne cestovať do destinácie tak, ako bolo dohodnuté v zmluve o balíku cestovných služieb.“

- 4 Článok 1 tejto smernice, nazvaný „Predmet úpravy“, stanovuje:

„Účelom tejto smernice je prispieť k riadnemu fungovaniu vnútorného trhu a dosiahnutiu vysokej a čo najjednoduchšej úrovne ochrany spotrebiteľa aproximáciou určitých aspektov zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov týkajúcich sa zmlúv medzi cestujúcimi a obchodníkmi o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách.“

- 5 Článok 3 uvedenej smernice s názvom „Vymedzenie pojmov“ stanovuje:

„Na účely tejto smernice sa uplatňujú tieto vymedzenia pojmov:

...

12. ‚neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti‘ sú situácie, ktoré zmluvná strana, ktorá sa na takéto situácie odvoláva, nemôže ovplyvniť, a ktorých dôsledkom nemôže zabrániť, ani keby prijala všetky primerané opatrenia;

13. „nesúladi so zmluvou“ je neposkytnutie alebo neprímerané poskytnutie cestovných služieb zahrnutých do balíka služieb;

...“

6 Článok 5 tej istej smernice s názvom „Predzmluvné informácie“ uvádza:

„1. Členské štáty zabezpečia, aby pred tým, ako sa cestujúci zaviaže zmluvou o balíku cestovných služieb alebo inou zodpovedajúcou ponukou, organizátor... poskyt[o]l cestujúcemu... vzhľadom na balík služieb tieto informácie:

a) hlavné znaky cestovných služieb:

...

ii) dopravné prostriedky, charakteristiky a kategórie dopravy, miesta, dátumy a časy odchodu a návratu, trvanie a miesta zastávok a dopravné spojenia.

...

viii) informácia o všeobecnej vhodnosti cesty alebo dovolenky pre osoby so zníženou pohyblivosťou a na žiadosť cestujúceho aj presné informácie o vhodnosti cesty alebo dovolenky, berúc do úvahy potreby cestujúceho;

...“

7 Článok 12 smernice 2015/2302 s názvom „Ukončenie zmluvy o balíku cestovných služieb a právo na odstúpenie od zmluvy pred začiatkom poskytovania balíka služieb“ v odsekoch 1 až 3 stanovuje:

„1. Členské štáty zabezpečia, aby cestujúci mohol zmluvu o balíku cestovných služieb ukončiť kedykoľvek pred začiatkom poskytovania balíka služieb. Ak cestujúci ukončí zmluvu o balíku cestovných služieb podľa tohto odseku, môže sa od neho požadovať, aby organizátorovi zaplatil primeraný a odôvodnený stornovací poplatok. V zmluve o balíku cestovných služieb sa môžu stanoviť primerané štandardné stornovacie poplatky, ktoré vychádzajú z času ukončenia zmluvy pred začiatkom poskytovania balíka služieb a očakávaných úspor nákladov a príjmu z náhradného poskytnutia cestovných služieb. Ak štandardné stornovacie poplatky nie sú stanovené, výška stornovacieho poplatku zodpovedá cene balíka služieb zníženej o úspory nákladov a príjmy z náhradného poskytnutia cestovných služieb. Na žiadosť cestujúceho poskytne organizátor odôvodnenie výšky stornovacích poplatkov.

2. Bez ohľadu na odsek 1 má cestujúci právo ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb pred začiatkom poskytovania balíka služieb bez zaplataenia akéhokoľvek stornovacieho poplatku v prípade, keď v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastanú neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie. V prípade ukončenia zmluvy o balíku cestovných služieb podľa tohto odseku má cestujúci nárok na úplnú refundáciu všetkých platieb za balík služieb, ale nemá nárok na dodatočnú náhradu.

3. Organizátor môže ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb a v plnej miere refundovať cestujúcemu všetky platby za balík služieb, ale nenesie zodpovednosť za dodatočnú náhradu, ak:

...

b) neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti zabraňujú organizátorovi plniť zmluvu a cestujúcemu oznámi ukončenie zmluvy bez zbytočného odkladu pred začiatkom poskytovania balíka služieb.“

8 Článok 13 tejto smernice s názvom „Zodpovednosť za poskytovanie balíka služieb“ v odsekoch 3 a 6 stanovuje:

„3. Ak niektorá z cestovných služieb nie je poskytnutá v súlade so zmluvou o balíku cestovných služieb, organizátor uskutoční nápravu nesúladu so zmluvou, pokiaľ to:

a) nie je nemožné, alebo

b) nepovedie k neprimeraným nákladom vzhľadom na rozsah nesúladu so zmluvou a hodnotu dotknutých cestovných služieb.

Ak organizátor v súlade s prvým pododsekom písmenom a) alebo písmenom b) tohto odseku neuskutoční nápravu nesúladu so zmluvou, uplatňuje sa článok 14.

...

6. Ak nesúlad so zmluvou podstatne ovplyvňuje poskytovanie balíka služieb a organizátor tento stav nenapravil v primeranej lehote stanovenej cestujúcim, cestujúci môže zmluvu o balíku cestovných služieb ukončiť bez zaplatenia stornovacieho poplatku a prípadne môže požadovať v súlade s článkom 14 zníženie ceny a/alebo náhradu škody.

...“

9 Článok 14 uvedenej smernice, nazvaný „Zníženie ceny a náhrada škody“, v odsekoch 2 až 3 stanovuje:

„2. Cestujúci je oprávnený získať od organizátora primeranú náhradu všetkých škôd, ktoré utrpel v dôsledku nesúladu so zmluvou. Náhrada sa poskytne bez zbytočného odkladu.

3. Cestujúci nemá nárok na náhradu škody, ak organizátor preukáže, že nesúlad so zmluvou:

...

c) bol dôsledkom neodvratiteľných a mimoriadnych okolností.“

Litovské právo

10 Ustanovenie § 6.212 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Občiansky zákonník Litovskej republiky) v znení uplatniteľnom na spor vo veci samej (ďalej len „Občiansky zákonník“), nazvaný „Vyššia moc“, v odseku 1 stanovuje:

„Zmluvná strana je zbavená zodpovednosti za neplnenie zmluvy, ak preukáže, že toto neplnenie bolo spôsobené okolnosťami, ktoré nemohla ovplyvniť a ktoré nemohla v čase uzatvorenia zmluvy odôvodnene predvídať, a že vzniku takýchto okolností alebo ich dôsledkom nemohla zabrániť.“

- 11 Ustanovenie § 6.750 Občianskeho zákonníka s názvom „Právo turistu ukončiť zmluvu o organizovanom turistickom zájazde a odstúpiť od zmluvy o organizovanom turistickom zájazde“ sa stanovuje:

„Turista má právo ukončiť zmluvu o organizovanom turistickom zájazde bez zaplata stornovacieho poplatku, na ktorý sa odkazuje v odseku 2 tohto §, v týchto prípadoch:

...

3. ak v mieste destinácie organizovaného turistického zájazdu alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastanú okolnosti vyššej moci, ktoré môžu znemožniť uskutočnenie organizovaného turistického zájazdu alebo prepravu cestujúcich do tejto cestovnej destinácie. V takomto prípade má tento turista právo požadovať vrátenie platieb zaplatených za uvedený zájazd, ale nemá nárok na dodatočnú náhradu.“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 12 Dňa 10. februára 2020 M. D. uzavrel so spoločnosťou Tez Tour zmluvu o balíku cestovných služieb, v ktorej sa táto posledná uvedená spoločnosť zaviazala zorganizovať pre M. D. a jeho rodinných príslušníkov pobytový zájazd do Spojených arabských emirátov v termíne od 1. do 8. marca 2020, pričom predmetný balík cestovných služieb zahŕňal okrem iného späť do Vilniusu (Litva) do Dubaja (Spojené arabské emiráty) a späť, ako aj sedemdnňový pobyt v hoteli. Na základe tejto zmluvy o balíku cestovných služieb zaplatil M. D. spoločnosti Tez Tour sumu vo výške 4 834 eur.
- 13 Dňa 27. februára 2020 M. D. informoval Tez Tour, že chce ukončiť uvedenú zmluvu o balíku cestovných služieb, a požiadal ju, aby mohol použiť zaplatenú sumu na inú cestu, s neskorším dátumom, keď sa zdravotné riziko spojené so šírením ochorenia COVID-19 zníži.
- 14 Tez Tour odmietla tejto žiadosti M. D. vyhovieť.
- 15 M. D. sa preto obrátil na príslušné súdy, pričom v podstate tvrdil, že má nárok na úplnú refundáciu peňažnej sumy, ktorú zaplatil spoločnosti Tez Tour, pretože ukončil zmluvu o balíku cestovných služieb o ktorú ide vo veci samej z dôvodu, že v destinácii organizovaného zájazdu alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastali neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré mohli znemožniť bezpečný priebeh tejto cesty alebo prepravu cestujúcich do destinácie, spočívajúce najmä v tom, že títo cestujúci nebudú vystavení nepohodliu alebo zdravotnému riziku.
- 16 M. D. tvrdil, že vo februári 2020 informácie o šírení ochorenia COVID-19, ktoré zverejnili príslušné orgány, ako aj tlač, oprávnene vyvolali pochybnosti o možnosti uskutočniť uvedenú cestu úplne bezpečne, alebo dokonca o tom, že je takáto cesta vôbec možná. Nárast počtu prípadov infekcie ochorenia COVID-19 na celom svete, obmedzenia letov, prijímanie oficiálnych odporúčaní, aby cestujúci nechodili na preplnené miesta a necestovali do zahraničia, ako aj prijatie ďalších opatrení na obmedzenie šírenia ochorenia COVID-19, tak preukázali existenciu nebezpečnej situácie na celosvetovej úrovni.
- 17 Tez Tour spochybnila opodstatnenosť tvrdení M. D. a uviedla, že šírenie ochorenia COVID-19 sa nemohlo ku dňu ukončenia zmluvy o balíku cestovných služieb, o ktorú ide vo veci samej, považovať za okolnosť znemožňujúcu poskytnutie dotknutého balíka služieb.

- 18 Tieto tvrdenia boli zamietnuté tak na prvom stupni, ako aj v odvolacom konaní, keďže podľa dotknutých litovských súdov neexistovalo nič, čo by umožnilo označiť okolnosti, na ktoré sa odvolával M. D., za „vyššiu moc“ v zmysle § 6.750 Občianskeho zákonníka, čo je pojem, ktorým sa do litovského právneho poriadku preberá pojem „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ uvedený v článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302. M. D. si po prvé rezervoval svoju cestu v čase, keď už existovali informácie o prijatí bezpečnostných opatrení, a po druhé, ku dňu ukončenia zmluvy o balíku cestovných služieb dotknutej vo veci samej, ku ktorému došlo len 17 dní po tom, ako M. D. uskutočnil takúto rezerváciu, sa úroveň rizika spojeného s touto cestou nezmenila.
- 19 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Najvyšší súd, Litva), ktorý je vnútroštátnym súdom, na ktorý M. D. podal kasačný opravný prostriedok, uvádza, že na účely vyriešenia sporu vo veci samej je potrebné spresniť podmienky, za ktorých sa cestujúci môže dovoliť existencie „neodvratiteľných a mimoriadnych okolností“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302 v súvislosti s pandemiou ochorenia COVID-19, a prípadne vzťah medzi týmto pojmom a pojmom „vyššia moc“ v zmysle § 6.750 Občianskeho zákonníka.
- 20 Po prvé sa v tejto súvislosti vnútroštátny súd pýta, či orgány štátu miesta odchodu alebo štátu destinácie boli povinné uverejniť oficiálne varovanie, v ktorom sa cestujúcim odporúča, aby zbytočne necestovali, alebo či krajina dotknutej destinácie mala byť uvedená na zozname „rizikových oblastí“. Poznamenáva, že v prejednávanej veci Ministerstvo zahraničných vecí Litvy zverejnilo 12. marca 2020 odporúčanie pre cestujúcich, v ktorom ich vyzvalo, aby odložili všetky svoje cesty a v nasledujúcich mesiacoch necestovali do zahraničia, vrátane Spojených arabských emirátov, pričom toto odporúčanie bolo vydané po tom, ako Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) deň predtým preklasifikovala epidémiu ochorenia COVID-19 na „pandémiu“.
- 21 Po druhé vnútroštátny súd vychádza z toho, že na to, aby bolo možné konštatovať existenciu „neodvratiteľných a mimoriadnych okolností“, ktoré „významne sťažujú poskytnutie balíka cestovných služieb“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, musia byť tieto dôsledky pravdepodobné pre priemerného cestujúceho podľa posúdenia vykonaného na základe „prognózy“, pričom sa zohľadnia dátumy plánovanej cesty, faktické údaje, ktoré má dotknutý cestujúci k dispozícii, a zverejnené informácie. V tejto súvislosti sa vnútroštátny súd pýta, či tieto „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ možno konštatovať len vtedy, ak majú dôsledky, ktoré objektívne znemožňujú poskytnutie dotknutého balíka služieb, alebo, k čomu sa podľa všetkého prikláňa, aj vtedy, ak je ťažké poskytnúť tento balík služieb za bezpečných a vhodných podmienok, prípadne s ohľadom na subjektívne faktory, ako je zdravotný stav tohto cestujúceho.
- 22 Po tretie sa vnútroštátny súd pýta, či skutočnosť, že „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ do určitej miery existovali už pred uzavretím predmetnej zmluvy o balíku cestovných služieb alebo boli prinajmenšom predvídateľné, treba považovať za dôvod, ktorý vylučuje vznik práva cestujúceho ukončiť túto zmluvu bez zaplatenia stornovacieho poplatku.
- 23 Vnútroštátny súd konštatuje, že hoci Ministerstvo zahraničných vecí Litvy pred dátumom uzavretia zmluvy o balíku cestovných služieb, o ktorú ide vo veci samej, zverejnilo 8. januára 2020 odporúčanie pre cestujúcich do Spojených arabských emirátov, ktorého cieľom bolo povzbudiť týchto cestujúcich, aby prijali preventívne opatrenia, a že WHO nasledujúci deň, teda 30. januára 2020 vyhlásila, že epidémia ochorenia COVID-19 predstavuje „ohrozenie verejného zdravia medzinárodného významu“, boli vývoj a dôsledky tejto epidémie len ťažko predvídateľné a zrýchlenie dynamiky šírenia nákazy medzi dátumom rezervácie predmetnej cesty a dátumom ukončenia tejto zmluvy bolo zrejmé.

- 24 V tejto súvislosti vnútroštátny súd uvádza, že M. D. tvrdí, že 26. februára 2020 bol v Litve vyhlásený výnimočný stav na vnútroštátnej úrovni z dôvodu hrozby, ktorú predstavovalo ochorenie COVID-19, a že nasledujúci deň bola v tlači uverejnená informácia, že u osôb ubytovaných v hoteli v Spojených arabských emirátoch bola zistená infekcia ochorenia COVID-19.
- 25 Po štvrté vnútroštátny súd uvádza, že článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 podmieňuje právo dotknutého cestujúceho ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb bez zaplatenia stornovacieho poplatku vznikom neodvratiteľných a mimoriadnych okolností „v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti“. Chcel by preto vedieť, či vzhľadom na povahu udalosti, na ktorú sa odvoláva v prejednávanej veci, môže tento posledný uvedený pojem zahŕňať aj iné miesta, ako napríklad miesto odchodu, ako aj rôzne miesta na začiatku predmetnej cesty a návratu z nej.
- 26 Za týchto okolností Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Najvyšší súd, Litva) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce otázky:

- „1. Je potrebné, aby existovalo oficiálne odporúčanie cestujúcim zo strany orgánov štátu miesta odchodu alebo štátu destinácie necestovať, pokiaľ to nie je nevyhnutné, a/alebo aby bol štát destinácie (a prípadne aj štát odchodu) označený ako štát patriaci do rizikovej oblasti, aby sa mohol prijať záver, že v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastali neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti v zmysle článku 12 ods. 2 prvej vety smernice 2015/2302?
2. Pri posudzovaní, či existujú neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti v čase ukončenia zmluvy o balíku cestovných služieb a či majú tieto okolnosti významný vplyv na poskytnutie balíka služieb: i) mali by sa brať do úvahy len objektívne okolnosti, to znamená, či sa významný vplyv na poskytnutie balíka služieb týka len objektívnej nemožnosti a má sa vykladať tak, že sa vzťahuje len na prípady, keď sa plnenie zmluvy stane tak fyzicky, ako aj právne nemožným, alebo sa vzťahuje aj na prípady, keď plnenie zmluvy je možné, ale sa (v prejednávanej veci z dôvodu opodstatnenej obavy z nákazy ochorenia COVID-19) skomplikuje a/alebo sa stane ekonomicky neefektívnym (z hľadiska bezpečnosti cestujúcich, rizika pre ich zdravie a/alebo život, možnosti dosiahnutia cieľov cesty); ii) sú relevantné subjektívne faktory, ako sú napríklad cestovanie s malými deťmi alebo zaradenie do rizikovej skupiny vzhľadom na vek alebo zdravotný stav cestujúceho a podobne? Má cestujúci právo ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb, ak v dôsledku pandémie a s ňou súvisiacich okolností podľa názoru priemerného cestujúceho prestane byť cestovanie do a z destinácie bezpečným, spôsobí cestujúcemu komplikácie alebo uňho vyvolá opodstatnený strach z ohrozenia zdravia alebo nákazy nebezpečným vírusom?
3. Má skutočnosť, že okolnosti, o ktoré sa cestujúci opiera, už nastali alebo boli aspoň predpokladané/pravdepodobné pri rezervácii cesty, akýkoľvek vplyv na právo ukončiť zmluvu bez zaplatenia stornovacieho poplatku (napríklad odopretím tohto práva cestujúcemu, uplatnením prísnejších kritérií na posúdenie negatívneho vplyvu na poskytnutie balíka služieb a podobne)? Treba brať pri uplatňovaní kritéria primeranej predvídateľnosti (v kontexte pandémie) do úvahy skutočnosť, že WHO síce už v čase uzavretia zmluvy o balíku cestovných služieb [o ktorú ide vo veci samej] zverejnila informácie o šírení vírusu, no priebeh a následky pandémie boli ťažko predvídateľné, neexistovali jasné opatrenia na riadenie a kontrolu nákazy ani dostatok údajov o samotnej nákaze, a bol evidentný zvyšujúci sa vývoj nákazy od doby rezervácie cesty až po ukončenie zmluvy?

4. Zahŕňa pri posudzovaní, či existujú neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti v čase ukončenia zmluvy o balíku cestovných služieb a toho, či majú významný vplyv na poskytnutie balíka služieb, pojem „v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti“ iba štát destinácie alebo, vzhľadom na povahu neodvratiteľných a mimoriadnych okolností, teda nákazlivú vírusovú infekciu, takisto štát odchodu, ako aj miesta súvisiace so začiatkom cesty a návratu z nej (miesta prestupov, niektoré dopravné prostriedky, a podobne)?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

- 27 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate snaží zistiť, či sa má článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 v spojení s jej článkom 3 bodom 12 vykladať v tom zmysle, že konštatovanie, že v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastali „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ je podmienené tým, že príslušné orgány zverejnili oficiálne odporúčanie, v ktorom sa cestujúcim neodporúča cestovať do dotknutej oblasti, alebo oficiálne rozhodnutie, ktorým sa táto oblasť označuje za „rizikovú oblasť“.
- 28 V tejto súvislosti treba najprv pripomenúť, že článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 stanovuje, že „keď v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastanú neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“, cestujúci má právo ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb pred začiatkom poskytovania tohto balíka služieb bez zaplatenia akéhokoľvek stornovacieho poplatku, pričom má nárok na úplnú refundáciu všetkých platieb za uvedený balík služieb.
- 29 Pojem „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302 je definovaný v článku 3 bode 12 tejto smernice ako „situácie, ktoré zmluvná strana, ktorá sa na takéto situácie odvoláva, nemôže ovplyvniť, a ktorých dôsledkom nemôže zabrániť, ani keby prijala všetky primerané opatrenia“.
- 30 Odôvodnenie 31 uvedenej smernice spresňuje rozsah tohto pojmu, pričom sa v ňom uvádza, že „tie môžu zahŕňať napríklad vojnu, iné vážne bezpečnostné problémy, akými sú terorizmus, významné riziká pre ľudské zdravie, ako sú napríklad prepuknutie vážnej choroby v cestovnej destinácii, prírodné katastrofy, ako napríklad záplavy alebo zemetrasenia, alebo poveternostné podmienky, ktoré znemožňujú bezpečne cestovať do destinácie tak, ako bolo dohodnuté v zmluve o balíku cestovných služieb“.
- 31 Zo znenia ustanovení článku 12 ods. 2 v spojení s jej článkom 3 bodom 12 smernice 2015/2302, ako je spresnené v jej odôvodnení 31, teda vyplýva, že uplatnenie práva cestujúceho ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb bez zaplatenia stornovacieho poplatku závisí výlučne od toho, či v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastali objektívne okolnosti takého druhu, ktoré môžu ovplyvniť poskytovanie dotknutého balíka služieb.
- 32 Naopak treba konštatovať, že z týchto ustanovení, z odôvodnenia 31 smernice 2015/2302 ani zo žiadneho iného ustanovenia tejto smernice nemožno vyvodiť, že na to, aby bolo možné konštatovať, že nastali „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle tohto ustanovenia, je

nevyhnutné, aby príslušné orgány zverejnili oficiálne odporúčanie, v ktorom sa cestujúcim neodporúča cestovať do dotknutej oblasti, alebo oficiálne rozhodnutie, ktoré označuje túto oblasť za „rizikovú oblasť“.

- 33 Takáto požiadavka by totiž bola v rozpore so samotnou povahou a základom prijímania takýchto odporúčaní alebo rozhodnutí, ktoré práve v zásade predpokladajú existenciu objektívnych okolností vedúcich k zdravotným alebo iným rizikám, ktoré môžu spadať pod pojem „neodvrátiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, a podávať o nich správy na účely informovania širokej verejnosti.
- 34 Okrem toho treba pripomenúť, ako vyplýva z odôvodnenia 5 smernice 2015/2302, že cieľom tejto smernice je harmonizovať práva a povinnosti vyplývajúce zo zmlúv o balíku cestovných služieb na účely vytvorenia skutočného vnútorného spotrebiteľského trhu v tejto oblasti.
- 35 Ako však generálna advokátka uviedla aj v bode 35 svojich návrhov, podmienky prijatia odporúčania alebo rozhodnutia takého druhu, ako majú akty uvedené v bode 27 tohto rozsudku, nie sú v jednotlivých členských štátoch harmonizované, a tak podmienky takéhoto prijatia môžu byť rôzne. Výklad článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, podľa ktorého by konštatovanie vzniku „neodvrátiteľných a mimoriadnych okolností“ v zmysle tohto ustanovenia podliehalo prijatiu týchto odporúčaní alebo rozhodnutí, by teda mohlo ohroziť cieľ harmonizácie sledovaný touto smernicou.
- 36 V dôsledku toho existencia takýchto odporúčaní alebo rozhodnutí nemôže predstavovať požiadavku na to, aby bolo možné konštatovať, že je splnená podmienka týkajúca sa vzniku „neodvrátiteľných a mimoriadnych okolností“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302.
- 37 Po druhé treba zdôrazniť, že hoci uvedené odporúčania a rozhodnutia môžu mať vzhľadom na svoju povahu významnú dôkaznú hodnotu, pokiaľ ide o reálny vznik takýchto okolností v krajinách, ktorých sa týkajú, a ich dôsledky na poskytovanie dotknutého balíka služieb, nemožno im však priznať dôkaznú hodnotu v takom rozsahu, že by ich neexistencia postačovala na to, aby sa zabránilo konštatovaniu vzniku uvedených okolností.
- 38 Je pravda, že vzhľadom na to, že smernica 2015/2302 neobsahuje ustanovenia o spôsobe vykonávania dôkazov v súvislosti so vznikom „neodvrátiteľných a mimoriadnych okolností“ v zmysle jej článku 12 ods. 2, prislúcha podľa zásady procesnej autonómie, a s výhradou dodržania zásad rovnocennosti a efektivity, vnútroštátnemu právnemu poriadku každého členského štátu stanoviť spôsoby vykonávania dôkazov, dôkazné prostriedky prípustné na príslušnom vnútroštátnom súde alebo aj zásady upravujúce posudzovanie dôkaznej sily dôkazných prostriedkov, ktoré boli tomuto súdu predložené, ako aj požadovanú úroveň dôkazov (pozri v tomto zmysle rozsudok z 21. júna 2017, *W a i.*, C-621/15, EU:C:2017:484, bod 25).
- 39 Pokiaľ však ide konkrétne o zásadu efektivity, táto zásada, v súvislosti s procesnými podmienkami žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z práva Únie, vyžaduje, aby tieto podmienky prakticky neznemožňovali alebo nadmerne nesťažovali výkon práv, ktoré priznáva právny poriadok Únie (rozsudok z 21. júna 2017, *W a i.*, C-621/15, EU:C:2017:484, bod 26).

- 40 Požiadavka, aby cestujúci, ktorý chce uplatniť právo stanovené v článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, na to, aby preukázal, že skutočne nastali okolnosti uvádzané na tento účel, tým, že v tejto súvislosti boli prijaté oficiálne odporúčania alebo rozhodnutia, by však mohla znemožniť výkon tohto práva, v rozsahu, v akom takéto okolnosti môžu existovať nezávisle od prijatia akéhokoľvek oficiálneho odporúčania alebo rozhodnutia
- 41 V prejednávanej veci z vysvetlení poskytnutých vnútroštátnym súdom vyplýva, že oficiálne oznámenie existujúce ku dňu ukončenia zmluvy o balíku cestovných služieb zo strany M. D., o ktorú ide vo veci samej, konkrétne oznámenie WHO z 30. januára 2020, v ktorom sa šírenie ochorenia COVID-19 klasifikovalo ako „ohrozenie verejného zdravia medzinárodného významu“, vyhlásenie výnimočného stavu v Litve nasledujúci deň, teda 26. februára 2020, a správa v litovskej tlači uverejnená nasledujúci deň o niekoľkých prípadoch infekcie ochorenia COVID-19, ktoré boli zistené v Spojených arabských emirátoch, hoci poukázali na zvýšené zdravotné riziko vo všeobecnosti, a najmä v tejto poslednej uvedenej krajine, nezašli tak ďaleko, aby cestujúcim výslovne neodporučili cestovať do Spojených arabských emirátov.
- 42 Ako však vyplýva z bodov 36 a 40 tohto rozsudku, táto okolnosť sama osebe nemôže stačiť na vylúčenie hypotézy, že sa M. D. mohol oprávnenne dovoliť šírenia ochorenia COVID-19 ako na „neodvratiteľnú a mimoriadnu okolnosť“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302.
- 43 Okrem toho Súdny dvor rozhodol, že celosvetovú zdravotnú krízu, akou je pandémia ochorenia COVID-19, treba ako takú považovať za situáciu, na ktorú sa môže vzťahovať tento pojem (rozsudok z 8. júna 2023, UFC – Que choisir a CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, bod 45).
- 44 Vzhľadom na všetky vyššie uvedené skutočnosti treba na prvú otázku odpovedať tak, že článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 v spojení s jej článkom 3 bodom 12 sa má vykladať v tom zmysle, že konštatovanie, že v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastali „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle týchto ustanovení nie je podmienené tým, že príslušné orgány zverejnili oficiálne odporúčanie, v ktorom sa cestujúcim neodporúča cestovať do dotknutej oblasti, alebo oficiálne rozhodnutie, ktorým sa táto oblasť označuje za „rizikovú oblasť“.

O druhej otázke

- 45 Na úvod treba uviesť, že vnútroštátny súd vo svojej druhej otázke poukazuje na možnosť zohľadniť pri posudzovaní toho, či je možné balík služieb poskytnúť po tom, ako nastali „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, „ekonomickú výhodnosť“ tohto balíka služieb, „z hľadiska bezpečnosti cestujúcich, rizika pre ich zdravie a/alebo život, možnosti dosiahnutia cieľov cesty“. Zo znenia tejto otázky ani z odôvodnenia návrhu na začatie prejudiciálneho konania však nevyplýva, že by sa M. D. chcel dovoliť tohto aspektu.
- 46 Treba preto konštatovať, že vnútroštátny súd sa svojou druhou otázkou v podstate snaží zistiť na jednej strane, či sa má článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 vykladať v tom zmysle, že pojem „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“ dotknutej cesty, zahŕňa len okolnosti, ktoré znemožňujú poskytovanie tohto balíka služieb, alebo aj okolnosti, ktoré, bez toho, aby bránili takémuto poskytovaniu, znamenajú, že k poskytnutiu uvedeného balíka služieb nemôže dôjsť bez toho, aby boli dotknutí cestujúci vystavení rizikám pre ich zdravie a bezpečnosť, pričom sa prípadne zohľadnia osobné faktory týkajúce sa individuálnej situácie týchto cestujúcich.

- 47 Na druhej strane sa vnútroštátny súd pýta, či sa posúdenie takýchto dôsledkov musí vykonať z pohľadu priemerného cestujúceho, ktorý je ku dňu ukončenia predmetnej zmluvy o balíku cestovných služieb primerane informovaný a primerane pozorný a obozretný.
- 48 Pokiaľ ide po prvé o otázku uvedenú v bode 46 tohto rozsudku, treba uviesť, že zo samotného pojmu „významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“ použitého v článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302 vyplýva, že toto ustanovenie nepodmieňuje právo ukončiť zmluvu o balíku služieb bez zaplatenia stornovacieho poplatku tým, že nastali okolnosti, ktoré objektívne znemožňujú poskytnutie dotknutého balíka služieb alebo prepravu cestujúcich do destinácie. Tieto pojmy majú v súlade s ich obvyklým významom v bežnom jazyku naopak zjavne širší rozsah, ktorý zahŕňa nielen dôsledky, ktoré vylučujú samotnú možnosť poskytnúť tento balík služieb, ale aj dôsledky, ktoré významne ovplyvňujú podmienky, za ktorých sa má uvedený balík služieb poskytnúť.
- 49 Ako Komisia správne uvádza, odôvodnenie 31 smernice 2015/2302 podporuje takýto výklad, keďže ako príklady situácií, ktoré môžu spadať do pôsobnosti článku 12 ods. 2 tejto smernice, uvádza udalosti, ako sú terorizmus a významné riziká pre ľudské zdravie, ktoré môžu objektívne predstavovať riziko pre bezpečnosť cestujúcich, avšak bez toho, aby úplne znemožňovali poskytovanie príslušného balíka služieb.
- 50 Tento výklad je navyše v súlade s kontextom posledného uvedeného ustanovenia. Článok 13 ods. 6 smernice 2015/2302 totiž priznáva cestujúcim právo ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb počas jeho poskytovania bez zaplatenia stornovacieho poplatku, ak nesúlad so zmluvou „podstatne ovplyvňuje“ poskytovanie tohto balíka služieb a dotknutý organizátor tento nesúlad so zmluvou v primeranej lehote neodstránil. V súlade s článkom 3 bodom 13 tejto smernice „nesúlad so zmluvou“ znamená neposkytnutie alebo nesprávne poskytnutie cestovných služieb zahrnutých do balíka služieb, pričom zistenie nesúladu so zmluvou je objektívne v tom zmysle, že vyžaduje len porovnanie medzi službami zahrnutými do balíka služieb dotknutého cestujúceho a službami, ktoré boli skutočne poskytnuté tomuto cestujúcemu [rozsudok z 12. januára 2023, FTI Touristik (Balík cestovných služieb na Kanárske ostrovy), C-396/21, EU:C:2023:10, bod 22].
- 51 Hoci teda akýkoľvek nesúlad so zmluvou, ktorý má vplyv na prebiehajúce poskytovanie balíka služieb, nemôže byť dôvodom na ukončenie príslušnej zmluvy o balíku cestovných služieb bez zaplatenia stornovacieho poplatku, nič to nemení na tom, že nesúlad so zmluvou, ktorý zahŕňa nesprávne poskytovanie tohto balíka služieb, môže byť dostatočným dôvodom na takéto ukončenie, ak tento nesúlad so zmluvou „podstatne ovplyvňuje“ poskytovanie uvedeného balíka služieb v súlade s článkom 13 ods. 6 smernice 2015/2302.
- 52 Podobne neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré objektívne neznemožňujú poskytovanie príslušného balíka služieb, umožňujú ukončiť predmetnú zmluvu o balíku služieb podľa článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302 za predpokladu, že uvedené okolnosti „významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“ v zmysle článku 12 ods. 2 tejto smernice.
- 53 V dôsledku toho sa preto zdravotná kríza, akou je šírenie ochorenia COVID-19, môže vzhľadom na vážne riziko, ktoré predstavuje pre ľudské zdravie, považovať za okolnosť, ktorá „významne ovplyv[ňuje] poskytovanie balíka služieb alebo ktor[á] významne ovplyv[ňuje] prepravu cestujúcich do destinácie“ v zmysle článku 12 ods. 2 prvej vety smernice 2015/2302, bez ohľadu na skutočnosť, že nie je nevyhnutne takej povahy, aby takéto poskytovanie objektívne znemožnila.

- 54 Pokiaľ ide konkrétne o relevantnosť, ktorú môžu mať na účely posúdenia podmienky týkajúcej sa existencie takýchto dôsledkov osobné faktory vzťahujúce sa na individuálnu situáciu cestujúcich, ako je cestovanie s malými deťmi, alebo na situácie, kedy daná osoba patrí do rizikovejšej skupiny, treba zdôrazniť, že tieto dôsledky musia byť objektívne preukázané, rovnako ako okolnosti, ktoré ich spôsobili, uvedené v bode 31 tohto rozsudku.
- 55 Vzhľadom na to zo znenia článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302 nevyplýva, že by sa v rámci tohto posúdenia nemali zohľadňovať osobné faktory, ako sú faktory uvedené v predchádzajúcom bode tohto rozsudku, pokiaľ majú objektívnu povahu.
- 56 Tieto faktory totiž môžu mať vplyv na závažnosť dôsledkov spôsobených neodvratiteľnými a mimoriadnymi okolnosťami, na ktoré sa cestujúci odvoláva, a tým aj na možnosť poskytnúť daný balík služieb za riadnych podmienok, ako boli dohodnuté medzi organizátorom tohto balíka služieb a daným cestujúcim. V tejto súvislosti, najmä pokiaľ ide o zdravotnú krízu, akou je šírenie ochorenia COVID-19, sa môžu dôsledky, ktoré môže mať na poskytovanie uvedeného balíka služieb, líšiť napríklad v závislosti od zdravotného stavu dotknutých cestujúcich.
- 57 Tým nie je spochybnená skutočnosť, že osobné faktory ako také nie sú dostatočné na to, aby odôvodnili uplatnenie práva dotknutého cestujúceho ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb bez zaplata stornovacieho poplatku v súlade s článkom 12 ods. 2 smernice 2015/2302, keďže takéto faktory sú relevantné len vtedy, ak môžu ovplyvniť posúdenie dôsledkov, ktoré možno objektívne pripísať vzniku „neodvratiteľných a mimoriadnych okolností“ v zmysle tohto ustanovenia.
- 58 Kontext uvedeného ustanovenia a cieľ smernice 2015/2302 podporujú výklad uvedený v bodoch 54 až 57 tohto rozsudku.
- 59 Pokiaľ ide na jednej strane o kontext článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, z jej článku 5 ods. 1 písm. a) bodu viii) vyplýva, že táto smernica výslovne zohľadňuje potrebu informovať cestujúcich najmä o tom, či je príslušný balík služieb vhodný pre osoby so zníženou pohyblivosťou. Pri analýze dôsledkov „neodvratiteľných a mimoriadnych okolností“ v zmysle článku 12 ods. 2 na poskytovanie takéhoto balíka služieb však nemožno ignorovať individuálne potreby týchto osôb, ktorým bol balík služieb osobitne prispôbený.
- 60 V tomto zmysle je v odôvodnení 25 smernice 2015/2302 spresnené, že pri poskytovaní potrebných informácií cestujúcemu by dotknutý obchodník mal brať do úvahy osobitné potreby cestujúcich, ktorí sú v dôsledku svojho veku alebo telesného postihnutia obzvlášť zraniteľní, ak takéto potreby mohol opodstatnene predvídať.
- 61 Pokiaľ ide na druhej strane o účel smernice 2015/2302, ten podľa jej článku 1 spočíva najmä v zabezpečení vysokej úrovne ochrany spotrebiteľa, keďže, ako sa uvádza v odôvodnení 7, väčšina cestujúcich, ktorí si kupujú balíky služieb alebo spojené služby, sú spotrebiteľmi v zmysle práva Únie na ochranu spotrebiteľa. V tejto súvislosti, ako v podstate zdôraznila aj generálna advokátka v bodoch 44 a 45 svojich návrhov, pod ochranný účel uvedenej smernice spadajú aj cestujúci, ktorí sa nachádzajú v zraniteľnejšej situácii.
- 62 V dôsledku toho môžu byť osobné faktory týkajúce sa individuálnej situácie príslušného cestujúceho zohľadnené na účely určenia, či je splnená podmienka, že neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, na ktoré sa tento cestujúci odvoláva, musia významne ovplyvniť poskytovanie príslušného balíka služieb alebo prepravu cestujúcich do destinácie.

- 63 Pokiaľ ide po druhé o otázku, či je na posúdenie významu týchto dôsledkov potrebné vychádzať z pohľadu priemerného cestujúceho, ktorý je ku dňu ukončenia dotknutej zmluvy o balíku cestovných služieb primerane informovaný a primerane pozorný a obozretný, treba na jednej strane uviesť, že táto otázka vychádza z predpokladu, že cestujúci, ktorý má v úmysle uplatniť svoje právo ukončiť takúto zmluvu bez zaplatenia stornovacieho poplatku podľa článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, musí toto posúdenie vykonať na základe „prognózy“ v tom zmysle, že významný vplyv na poskytovanie príslušného balíka služieb musí byť ku dňu ukončenia tejto zmluvy z pohľadu tohto cestujúceho pravdepodobný.
- 64 Pokiaľ ide o tento predpoklad, zo znenia tohto ustanovenia vyplýva, že právo ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb bez zaplatenia stornovacieho poplatku sa musí uplatniť „pred začiatkom poskytovania balíka služieb“.
- 65 V rozsahu, v akom uplatnenie tohto práva podlieha podmienke, že „v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastanú neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“, musí byť táto podmienka nevyhnutne splnená v deň takéhoto ukončenia, t. j. „pred začiatkom poskytovania balíka služieb“.
- 66 Na posúdenie, či je uvedená podmienka splnená, je teda z časového hľadiska potrebné zohľadniť dátum ukončenia dotknutej zmluvy o balíku cestovných služieb. Keďže tieto dôsledky sú definitívne zrejme až počas poskytovania tohto balíka služieb, hodnotenie týchto dôsledkov má nevyhnutne perspektívny charakter.
- 67 Z toho vyplýva, že v súlade s predpokladom, na ktorý sa odvoláva vnútroštátny súd, sa takéto posúdenie musí zakladať na „prognóze“, pokiaľ ide o pravdepodobnosť, že neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, na ktoré sa odvoláva dotknutý cestujúci, významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb, pričom tieto okolnosti sa navyše musia prejaviť už ku dňu ukončenia tohto balíka služieb.
- 68 Na druhej strane treba konštatovať, že ustanovenia smernice 2015/2302 nešpecifikujú, či sa pravdepodobnosť a význam týchto dôsledkov má posudzovať z pohľadu priemerného cestujúceho, ktorý je primerane dobre informovaný a primerane pozorný a obozretný, alebo z akéhokoľvek iného pohľadu.
- 69 Vzhľadom na to, v súlade s objektívnou povahou týchto dôsledkov uvedenou v bode 54 tohto rozsudku, nestačí, aby sa dotknutý cestujúci, ak chce uplatniť svoje právo ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb bez zaplatenia stornovacieho poplatku, odvolával na čisto subjektívne posúdenia alebo obavy.
- 70 Okrem toho, ako v podstate uviedla aj generálna advokátka v bode 52 svojich návrhov, článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 výslovne sleduje cieľ, ktorý spočíva v poskytnutí dotknutému cestujúcemu v prípade vzniku neodvratiteľných a mimoriadnych okolností právo ukončiť zmluvu nezávisle od práva, ktoré má dotknutý organizátor podľa článku 12 ods. 3 tejto smernice. Preto sa od tohto cestujúceho nemôže očakávať, že sa bude spoliehať len na posúdenie uskutočniteľnosti predmetnej cesty zo strany organizátora.
- 71 Naopak na to, aby sa uvedený cestujúci mohol užitočne dovoliť svojho práva ukončiť zmluvu, ktoré je stanovené v článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, a aby tak toto ustanovenie mohlo splniť svoj osobitný cieľ, vykladaný v zmysle všeobecnejšieho cieľa ochrany spotrebiteľa tejto

smernice pripomenutého v bode 61 tohto rozsudku, treba konštatovať, že na posúdenie pravdepodobnosti a významu dôsledkov v zmysle tohto ustanovenia je potrebné vychádzať z pohľadu priemerného cestujúceho, ktorý je primerane informovaný a primerane pozorný a obozretný, podobne ako v prípade kritéria použitého v iných oblastiach práva Únie týkajúcich sa ochrany spotrebiteľa (pozri v tomto zmysle, rozsudok z 3. marca 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, bod 51).

- 72 Vzhľadom na všetky vyššie uvedené skutočnosti treba na druhú otázku odpovedať tak, že článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 sa má vykladať v tom zmysle, že pojem „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“ dotknutej cesty, zahŕňa nielen okolnosti, ktoré znemožňujú poskytovanie tohto balíka služieb, ale aj okolnosti, ktoré, bez toho, aby bránili takémuto poskytovaniu, znamenajú, že k poskytnutiu uvedeného balíka služieb nemôže dôjsť bez toho, aby boli dotknutí cestujúci vystavení rizikám pre ich zdravie a bezpečnosť, prípadne s prihliadnutím na osobné faktory týkajúce sa individuálnej situácie týchto cestujúcich. Posúdenie takýchto dôsledkov sa musí vykonať z pohľadu priemerného cestujúceho, ktorý je ku dňu ukončenia predmetnej zmluvy o balíku cestovných služieb primerane informovaný a primerane pozorný a obozretný.

O tretej otázke

- 73 Svojou treťou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 vykladať v tom zmysle, že na situáciu, ktorá bola dotknutému cestujúcemu v deň uzavretia zmluvy o balíku cestovných služieb už známa alebo ktorú mohol predvídať, sa tento cestujúci môže odvolávať ako na „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle tohto ustanovenia, prípadne s prihliadnutím na vývoj tejto situácie.
- 74 V tejto súvislosti je nepochybné, že ani článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302, ani jej článok 3 bod 12, ktorý definuje pojem „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“, výslovne neodkazujú na požiadavku, aby situácia, na ktorú sa v tejto súvislosti odvoláva, bola ku dňu uzavretia dotknutej zmluvy o balíku cestovných služieb nepredvídateľná, či dokonca vôbec neexistovala. Pojem „neodvratiteľné a mimoriadne“ však sám osebe naznačuje, že sa tento pojem týka len situácií, ktoré jednak k danému dátumu neexistovali a jednak boli nepredvídateľné.
- 75 Existujúcu situáciu totiž nemožno zo samotnej podstaty označiť za „neodvratiteľnú“, a to ani vtedy, keby mohla byť pred svojím vznikom takto označená. Okrem toho hypotetickú situáciu, ak je predvídateľná, nemožno považovať za „mimoriadnu“.
- 76 Podobne tak v rozsahu, v akom článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 priznáva cestujúcim právo ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb bez zaplatenia stornovacieho poplatku, ak nastanú okolnosti, ktoré sú v ňom uvedené, treba konštatovať, že tieto okolnosti musia nastať po uzavretí tejto zmluvy.
- 77 Okrem toho sa v odôvodnení 30 smernice 2015/2302 uvádza, že „keďže balíky služieb sa často zakúpia dlho pred ich poskytnutím, môže dôjsť k nepredvídaným udalostiam“, zatiaľ čo v odôvodnení 31 tej istej smernice sa uvádza, že „cestujúci by takisto mali mať možnosť ukončiť zmluvu o balíku cestovných služieb kedykoľvek pred začiatkom poskytovania balíka služieb“. Právo dotknutého cestujúceho ukončiť zmluvu sa preto zdá byť založené na nepredvídanej zmene okolností.

- 78 Takýto výklad je napokon v súlade s cieľom ochrany spotrebiteľov, ktorý sleduje smernica 2015/2302. Tento cieľ totiž nevyžaduje, aby boli cestujúci chránení pred rizikami, ktoré poznali alebo mohli predvídať už v deň uzavretia zmluvy o balíku cestovných služieb a ktoré preto prijali na účely svojej cesty.
- 79 Okolnosti, ktoré sú dotknutému cestujúcemu známe alebo ktoré mohol predvídať už v deň uzavretia zmluvy o balíku cestovných služieb, teda nemôžu zakladať nárok na uplatnenie práva ukončiť takúto zmluvu bez zaplatenia stornovacieho poplatku, ktoré je stanovené v článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302.
- 80 Pokiaľ ide v tejto súvislosti o posúdenie situácie, ktorá existovala alebo sa dala predvídať ku dňu uzavretia predmetnej zmluvy o balíku cestovných služieb, ale ktorá sa významne zmenila, treba zdôrazniť, že nemožno vylúčiť, že takáto situácia sa po uzavretí tejto zmluvy významne zmenila, a teda sa líši od situácie, o ktorej dotknutý cestujúci vedel alebo ktorú mohol rozumne predvídať pri uzavretí tejto zmluvy, ako to zdôraznila aj generálna advokátka v bode 62 svojich návrhov.
- 81 V takomto prípade by tento vývoj mohol v skutočnosti viesť ku vzniku novej situácie, ktorá by ako taká pravdepodobne zodpovedala definícii pojmu „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302.
- 82 Vnútroštátnemu súdu preto prináleží posúdiť z pohľadu priemerného cestujúceho, ktorý je primerane dobre informovaný a primerane pozorný a obozretný, či sa miera zdravotného rizika, ktorá viedla M. D. 27. februára 2020 k ukončeniu jeho zmluvy o balíku cestovných služieb, významne zmenila v porovnaní s rizikom existujúcim alebo predvídateľným v deň uzavretia tejto zmluvy, t. j. 10. februára 2020.
- 83 Vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti treba na tretiu otázku odpovedať tak, že článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 sa má vykladať v tom zmysle, že na situáciu, ktorá bola dotknutému cestujúcemu v deň uzavretia zmluvy o balíku cestovných služieb už známa alebo ktorú mohol predvídať, sa tento cestujúci nemôže odvolávať ako na „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle tohto ustanovenia, avšak bez toho, aby bola dotknutá možnosť, že vzhľadom na vývoj tejto situácie sa uvedená situácia po uzavretí zmluvy významne zmenila tak, že vznikla nová situácia, ktorá ako taká môže zodpovedať definícii pojmu „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle uvedeného ustanovenia.

O štvrtej otázke

- 84 Svojou štvrtou otázkou sa vnútroštátny súd pýta na rozsah pojmu „keď v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastanú“ neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktorý je uvedený v článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, a najmä na to, či sa tento pojem môže vzťahovať aj na miesto odchodu a/alebo iné miesta vzhľadom na povahu uvádzanej udalosti, ktorou je v prejednávanej veci šírenie ochorenia COVID-19 na celosvetovej úrovni.
- 85 Z vysvetlení poskytnutých vnútroštátnym súdom, a najmä z vysvetlení uvedených v bode 41 tohto rozsudku vyplýva, že vnútroštátny súd považuje za preukázanú skutočnosť, že ochorenie COVID-19 sa ku dňu ukončenia zmluvy o balíku cestovných služieb, o ktorú ide vo veci samej, rozšírilo okrem iného aj Spojených arabských emirátov, t. j. v mieste destinácie dotknutej cesty. Preto za predpokladu, že vnútroštátny súd so zreteľom na prvky výkladu uvedené v rámci prvej

a tretej otázky považuje takéto šírenie za „neodvratiteľnú a mimoriadnu okolnosť“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, je na účely sporu vo veci samej nepochybné, že táto okolnosť nastala okrem iného aj „v mieste destinácie“.

- 86 Okrem toho Súdny dvor rozhodol, že ak pod pojem „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ môže spadať šírenie vážnej choroby v mieste dotknutej destinácie, musí to *a fortiori* platiť pre šírenie vážnej choroby na celosvetovej úrovni, keďže účinky tejto choroby sa dotýkajú aj tohto miesta (rozsudok z 8. júna 2023, UFC – Que choisir a CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, bod 48).
- 87 Riešenie sporu vo veci samej teda nezávisí od toho, či sa pojem okolnosti, ktoré „v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastanú“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302, vzťahuje aj na okolnosti, ktoré nastali na inom mieste, ako je miesto destinácie, ako je okrem iného miesto odchodu.
- 88 V tejto súvislosti podľa ustálenej judikatúry prináleží v rámci postupu spolupráce medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdnym dvorom, zavedeného článkom 267 ZFEÚ, poskytnúť vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď, ktorá mu umožní rozhodnúť prejednávany spor. V tomto smere Súdnemu dvoru v prípade potreby prináleží preformulovať položené otázky (rozsudok zo 16. júla 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 46).
- 89 Za týchto podmienok treba konštatovať, že vnútroštátny súd sa svojou štvrtou otázkou v podstate snaží zistiť, či sa má článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 vykladať v tom zmysle, že na účely určenia, či neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré nastali v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti, „významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“, možno zohľadniť aj dôsledky, ktoré vznikli v mieste odchodu, ako aj na rôznych miestach spojených so začiatkom dotknutej cesty a návratom z nej.
- 90 Ako vyplýva zo znenia článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302 v spojení s jej odôvodnením 31, toto ustanovenie vyžaduje, aby neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, na ktoré sa odvoláva, nastali najmä v mieste plánovanej destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti a aby ako také významne ovplyvnili poskytovanie dotknutého balíka služieb (pozri v tomto zmysle rozsudok z 8. júna 2023, UFC – Que choisir a CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, bod 47).
- 91 Aj keď sa naopak tieto dôsledky v zásade prejavujú najmä v mieste destinácie a jeho bezprostrednej blízkosti, nič to nemení na tom, že uvedené ustanovenie neobsahuje žiadne geografické obmedzenie, pokiaľ ide o miesto, kde musia uvedené dôsledky spôsobené týmito okolnosťami nastať, aby sa mohli zohľadniť.
- 92 Okrem toho môžu cestovné služby, ktoré sú súčasťou balíka služieb zahŕňať najmä prepravu cestujúcich, pričom v takom prípade sa v príslušnej zmluve o balíku cestovných služieb musia v súlade s článkom 5 ods. 1 písm. a) bodom ii) smernice 2015/2302 uviesť dopravné prostriedky, charakteristiky a kategórie dopravy, miesta, dátumy a časy odchodu a návratu, ako aj trvanie a miesta zastávok a dopravné spojenia.
- 93 Z toho vyplýva, že ak dôsledky spôsobené neodvratiteľnými a mimoriadnymi okolnosťami zasahujú nielen miesto destinácie, ale aj miesto odchodu alebo návratu, alebo miesto zastávok alebo dopravného spojenia, môžu ovplyvniť poskytovanie dotknutého balíka služieb a ako také sa musia zohľadniť na účely uplatnenia článku 12 ods. 2 smernice 2015/2302.

- 94 V tejto súvislosti, ako uviedla generálna advokátka v bode 71 svojich návrhov, je najmä možné, aby sa v mieste odchodu prijali opatrenia z dôvodu okolností, ktoré nastali v mieste destinácie, ako sú opatrenia, ktoré ukladajú určité obmedzenia cestujúcim, ktorí sa vracajú do miesta odchodu, pričom uvedené opatrenia môžu byť súčasťou posúdenia významných dôsledkov na poskytnutie dotknutej zmluvy o balíku cestovných služieb.
- 95 Vzhľadom na všetky vyššie uvedené skutočnosti treba na štvrtú otázku odpovedať tak, že článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302 sa má vykladať v tom zmysle, že na účely určenia, či neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré nastali v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti, „významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“, možno zohľadniť aj dôsledky, ktoré vznikli v mieste odchodu, ako aj na rôznych miestach spojených so začiatkom dotknutej cesty a návratom z nej, ak majú vplyv na poskytovanie tohto balíka služieb.

O trovách

- 96 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

- 1. Článok 12 ods. 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2302 z 25. novembra 2015 o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ a ktorou sa zrušuje smernica Rady 90/314/EHS, v spojení s jej článkom 3 bodom 12**

sa má vykladať v tom zmysle, že:

konštatovanie, že v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti nastali „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle týchto ustanovení nie je podmienené tým, že príslušné orgány zverejnili oficiálne odporúčanie, v ktorom sa cestujúcim neodporúča cestovať do dotknutej oblasti, alebo oficiálne rozhodnutie, ktorým sa táto oblasť označuje za „rizikovú oblasť“.

- 2. Článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302**

sa má vykladať v tom zmysle, že:

pojmem „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“ dotknutej cesty zahŕňa nielen okolnosti, ktoré znemožňujú poskytovanie tohto balíka služieb, ale aj okolnosti, ktoré, bez toho, aby bránili takémuto poskytovaniu, znamenajú, že k poskytnutiu uvedeného balíka služieb nemôže dôjsť bez toho, aby boli dotknutí cestujúci vystavení rizikám pre ich zdravie a bezpečnosť, prípadne s prihliadnutím na osobné faktory týkajúce sa individuálnej situácie týchto cestujúcich.

Posúdenie takýchto dôsledkov sa musí vykonať z pohľadu priemerného cestujúceho, ktorý je ku dňu ukončenia predmetnej zmluvy o balíku cestovných služieb primerane informovaný a primerane pozorný a obozretný.

3. Článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302

sa má vykladať v tom zmysle, že:

na situáciu, ktorá bola dotknutému cestujúcemu v deň uzavretia zmluvy o balíku cestovných služieb už známa alebo ktorú mohol predvídať, sa tento cestujúci nemôže odvolávať ako na „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle tohto ustanovenia, avšak bez toho, aby bola dotknutá možnosť, že vzhľadom na vývoj tejto situácie sa uvedená situácia po uzavretí zmluvy významne zmenila tak, že vznikla nová situácia, ktorá ako taká môže zodpovedať definícii pojmu „neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti“ v zmysle uvedeného ustanovenia.

4. Článok 12 ods. 2 smernice 2015/2302

sa má vykladať v tom zmysle, že:

na účely určenia, či neodvratiteľné a mimoriadne okolnosti, ktoré nastali v mieste destinácie alebo v jeho bezprostrednej blízkosti, „významne ovplyvnia poskytovanie balíka služieb alebo ktoré významne ovplyvnia prepravu cestujúcich do destinácie“, možno zohľadniť aj dôsledky, ktoré vznikli v mieste odchodu, ako aj na rôznych miestach spojených so začiatkom dotknutej cesty a návratom z nej, ak majú vplyv na poskytovanie tohto balíka služieb.

Podpisy